

بررسی تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق
ایران در سال ۱۳۵۴

مهرآبادی، مظفر
پیرایه فقهی و ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق ایران در سال ۱۳۵۴/تالیف مظفر
مفخمی مهرآبادی
[ویراست ۱]
تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی،
۱۴۰۰.
۴۶۴ص.
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۳۳۵
نهضت اسلامی؛ ۵.
۱۱۰۰۰۰۰ ریال: ۳-۲۹-۰۲۷۱-۶۲۲-۹۷۸:

فیبا
چاپ دوم. ۱۴۰۰. فیبا.
سازمان مجاهدین خلق ایران
Sazeman mojahedin Khalq Iran
سازمان مجاهدین خلق ایران -- ایدئولوژی
Sazeman mojahedin Khalq Iran-- Ideology
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی
DSR1۵۴۲
۹۵۵/۰۸۴۰۴۵
۷۶۲۳۵۹۰
فیبا

سرشناسه :
عنوان و نام پدیدآور:
وضعیت ویراست:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
فروست:
شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
یادداشت:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیوبی:
شماره کتابشناسی ملی:
وضعیت رکورد:

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: بررسی تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق ایران در سال ۱۳۵۴

تألیف: مظفر مفخمی مهرآبادی

نوبت چاپ: دوم، بهار ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۱۱۰۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۷۱-۰۲۹-۳

ISBN :978-622-271-029-3

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

مقدمه ۱۳

پیشگفتار ۱۷

بخش اول:

چرخش در مبارزه ۲۱

فصل اول: مقدمه و زمینه ۲۳

دگرگونی نیروهای سیاسی ۲۴

آغاز نهضت امام خمینی (ره) ۲۶

فصل دوم: رویکرد عمومی به مبارزه‌ی مسلحانه ۳۳

گروه‌های اسلامی ۳۵

بخش دوم:

از تأسیس تا ضربه‌ی نخست ۳۹

فصل اول: بنیان‌گذاران ۴۱

فصل دوم: مطالعات و آموزش‌های نظری ۴۵

فصل سوم: آغاز عمل در چرخه‌ی شتاب‌زدگی ۴۹

تعیین استراتژی و تاکتیک ۴۹

تداوم آموزش‌های نظری ۵۲

اختلاف نظر در مورد تئوری و عمل ۵۳

بخش سوم:

- گام به گام تا تغییر ایدئولوژی ۵۷
- فصل اول: فراز و نشیب‌های پس از ضربه‌ی شهریور ۵۹
- بازسازی سازمان ۵۹
- آغاز ترورها و انفجارها ۶۱
- فصل دوم: شروع استحاله ۶۳
- روند تازه‌ی ترورها ۶۴
- انتشار بیانیه‌ی اعلام مواضع ۶۶
- آخرین عملیات بزرگ نظامی ۶۸
- تصفیه‌ی تقی شهرام و ظهور جریان جدید ۶۹

بخش چهارم:

- تقی شهرام، یک پدیده ۷۳
- فصل اول: تقی شهرام؛ از عضو یک تا فرار ۷۵
- فرار ابهام‌آمیز ۷۸
- فصل دوم: تحلیل دگرگونی‌ها ۸۹
- دوره‌های زمانی سازمان ۹۲
- ضعف‌های تشکیلاتی ۹۴
- چالش‌های پس از تغییر ایدئولوژی ۹۵
- فصل سوم: جدایی‌ها و ترورها ۹۷
- ترورهای ایدئولوژیک ۹۸
- ترورهای غیرایدئولوژیک و مرگ‌های مشکوک ۱۱۰

بخش پنجم:

- واکنش‌ها ۱۲۵
- فصل اول: وضعیت گروه‌ها در زندان ۱۲۷

- (۱) جریان التقاط (وفاداران به گذشته) ۱۲۸
- (۲) جریان ضد التقاط ۱۲۹
- (۳) جریان روشن فکری دینی (علم گرا و جامعه گرا) ۱۲۹
- ماجرای بهمن بازرگانی ۱۳۰
- فصل دوم: «فتوا» یا «نقل فتوا» علیه مارکسیست ها ۱۳۳
- فصل سوم: ماندن یا رفتن؟ ۱۴۱

بخش ششم:

- ریشه یابی انحراف و استحلال ۱۴۵
- فصل اول: مارکسیسم زدگی در همه ی ابعاد ۱۴۷
- الف) بنیان گذاری مبارزه ی مکتبی و تربیت کادر ۱۴۸
- ب) تدوین استراتژی و عملی کردن آن ۱۴۸
- غلبه ی مارکسیسم در برنامه های آموزشی ۱۴۹
- آموزش تشکیلاتی: استراتژی تاکتیکی ۱۵۴
- سابقه ی التقاط در ایدئولوژی سازمان ۱۵۶
- مرور یک سابقه ۱۶۱
- فصل دوم: پیشینه ی موضع گیری ها ۱۶۵
- موضع مهندس بازرگان ۱۶۵
- مواضع امام خمینی (ره) ۱۷۱
- تحلیل نهایی ۱۷۷
- تحلیل و نقد مبانی فکری مجاهدین خلق ۱۷۸
- ضعف و حقارت در برابر مارکسیسم ۱۷۸
- تعامل ماتریالیستی بین «ماده» و «معنا» ۱۸۱
- انقلاب نوین سرانجام تغییر ایدئولوژی سازمان ۱۸۴

بخش هفتم:

۱۸۷ ..... گاه‌شمار

بخش هشتم:

۱۹۳ ..... ضمایم

ضمیمه یک:

۱۹۵ ..... نامه‌ی سرگشاده‌ی عناصر مذهبی خارج از کشور به مرکزیت

۲۰۷ ..... آخرین اعلامیه با امضای «سازمان مجاهدین خلق ایران»

ضمیمه‌ی دو:

نامه‌ی مجتبی طالقانی به پدرش در اسفند سال ۱۳۵۴ (در شرح علل گرایش به

۲۱۱ ..... مارکسیسم در سازمان مجاهدین)

ضمیمه‌ی سه:

۲۲۵ ..... بیانیه‌ی اعلام مواضع ایدئولوژیک سازمان مجاهدین خلق ایران

۲۲۵ ..... مقدمه

۲۲۸ ..... هدف ما از انتشار این رساله

۲۳۰ ..... مبارزه‌ی ایدئولوژیک و مراحل مختلف آن

۲۳۲ ..... مقاومت‌ها، مشکلات و موانع راه

۲۳۸ ..... جنبش انقلابی خلق و مبرم‌ترین مسائل مرحله‌ای آن

۲۳۹ ..... اوضاع جبهه نبرد

۲۴۶ ..... وضعیت عمومی طبقه‌ی کارگر

۲۵۰ ..... اوضاع داخلی جنبش

۲۵۴ ..... نگاهی کوتاه به جنبش‌های روستایی ایران و ارتباط آن با جنبش انقلابی

۲۵۷ ..... جبهه واحد توده‌ای، اولین گام وحدت

ضمیمه چهار:

۲۶۷ ..... جزوه سبز

۲۶۷ ..... ضرورت بررسی محتوای ایدئولوژیک سازمان و سیر تکاملی آن در این مرحله

۲۶۷.....	مقدمه.....
فصل اول: نگاهی کوتاه به سیر تکاملی اندیشه‌های مبارزاتی در سی	
۲۷۳.....	سال اخیر.....
۲۷۳.....	۱- جریان مبارزاتی مارکسیستی.....
۲۷۷.....	۲- جریان ناسیونال رفرمیسم بورژوازی ملی.....
۲۷۸.....	۳- جریان دگماتیسم مبارزه خشن و شدید مذهبی.....
۲۸۱.....	۴- رفرمیست‌های ملی - مذهبی و شکست تاریخی سیاسی - ایدئولوژیک آنها
۲۹۵.....	فصل دوم: پیدایش شرایط جدید اجتماعی.....
۲۹۵.....	۱- زمینه‌های عینی رشد.....
۲۹۸.....	۲- زمینه‌های ذهنی رشد.....
فصل سوم: بررسی مراحل مختلف فعالیت سیاسی - تشکیلاتی - ایدئولوژیک	
۳۰۳.....	سازمان.....
۳۰۳.....	دوره‌ی اول سال‌های بین ۴۷ تا ۴۴.....
۳۰۳.....	دوره‌ی خودسازی و آشنایی‌های مصلحتی به اصول کار مخفی - سیاسی.....
۳۰۶.....	۱- پذیرش اصل تکامل عمومی جهان.....
۳۰۶.....	۲- درک علمی بودن مبارزه.....
۳۰۹.....	۳- درک نسبی مسئله‌ی استثمار.....
۳۰۹.....	۴- درک لزوم تئوری انقلابی و ضرورت طرح استراتژیک و تاکتیک مبارزه.....
۳۱۱.....	دو استنباط متضاد علمی و غیرعلمی از مسئله استثمار.....
۳۱۹.....	بروز تناقضات ایدئولوژیک در برنامه‌ی آموزشی سازمان.....
۳۲۳.....	تدوین ایدئولوژی انقلابی اسلام، آمادگی برای شروع عمل مسلحانه.....
۳۲۵.....	چگونگی برخورد ما با مارکسیسم.....
۳۳۰.....	مسئله‌ی وحی و انکار نقش تعیین‌کننده‌ی توده‌ها در ساختن تاریخ.....
۳۳۶.....	اسلوب شناخت التقاطی و تناقضات آن در جریان عمل انقلابی.....
۳۴۰.....	بخشی از جزوه‌ی سبز.....

مقدمه

تشکیل گروه‌های چریکی در اواخر دهه‌ی چهل و توسل آنها به جنگ مسلحانه، نتیجه‌ی ارزیابی بنیان‌گذاران آنها از به بن‌بست رسیدن شیوه‌های مبارزه‌ی اسلاف آنها بود. نگاهی به فعالیت‌های سیاسی احزاب مارکسیستی و نیز احزاب ملی، به‌وضوح ناکامی آنها را در برقراری ارتباط با مردم و نیز عدم ارزیابی رژیم پهلوی را نشان می‌دهد. واقعه‌ی ۱۵ خرداد و ورود مرجعیت نستوه شیعه بر عرصه‌ی سیاسی و نیز واکنش شدید رژیم پهلوی در برابر این پدیده، روند تشکیل گروه‌های چریکی را تسریع کرد. بررسی دفاعیات بنیان‌گذاران سازمان مجاهدین خلق و نیز چریک‌های فدایی خلق، واقعیت فوق را به‌وضوح نشان می‌دهد.

بنیان‌گذاران سازمان مجاهدین خلق دانشجویان جوانی بودند که با هواداری از نهضت آزادی در دانشگاه‌ها به فعالیت می‌پرداختند، اما چون رهبران آنها را به‌اندازه‌ی کافی انقلابی نیافتند، دست به تشکیل این گروه زدند تا به‌زعم خود مبارزه با رژیم پهلوی را از رخوت و سستی که به آن دچار شده بود، بیرون آورند.

با نگاهی به افکار و دیدگاه‌های بنیان‌گذاران سازمان مانند حنیف‌نژاد، بدیع‌زادگان و افرادی از این قبیل معلوم می‌شود که اگرچه آنها برخاسته از خانواده‌های مذهبی بوده و مایه‌های دینی داشتند، به‌شدت از جریان چپ و به‌اصطلاح مارکسیستی تأثیر پذیرفته بودند، یا حداقل میان اسلام و مارکسیسم هیچ‌گونه تناقض و اختلاف به‌خصوص در مسائل اجتماعی و اقتصادی نمی‌یافتند. آنان ضمن مطالعه‌ی قرآن و نهج‌البلاغه، آثار مارکس، لنین و مائو را با حرارت و علاقه مطالعه می‌کردند، حتی روش‌های سیاسی را به‌عنوان شیوه‌ی مبارزه سخت می‌ستودند. در برقراری روابط با مارکسیست‌ها، هیچ‌گاه به دستورات مذهبی مبنی بر فاصله

گرفتن از افراد بی‌دین و غیرمذهبی، اعتنایی نمی‌کردند. به عبارت دیگر، نهاد مرجعیت و روحانیت که مفسر تعالیم دینی به‌شمار می‌رود، در اعتقادات آنها هیچ جایگاهی نداشت. با تشکیل رسمی سازمان مجاهدین و با توجه به بخشی از شعارهای دینی آنان و توسل آنان به سمبل‌های مبارزه‌ی تشیع چون حضرت علی (ع) و امام حسین (ع)، نیروهای مذهبی سنتی و بخشی از روحانیون از آنان حمایت کردند. با توجه به اینکه فعالیت این گروه مخفیانه و زیرزمینی بود، امکان شناخت دقیق آنان برای افراد مذهبی میسر نشد، چون هم‌زمان با تشکیل آن، سازمان چریک‌های فدایی خلق که افکار مارکسیستی داشت فعالیت می‌کرد، لذا مذهبیون وظیفه‌ی خود دانستند که از این گروه که خود را مسلمان معرفی کرده بودند حمایت کنند.

پس از شناسایی سازمان و انهدام آن توسط ساواک در سال ۱۳۵۰، رهبری سازمان به‌عهده‌ی کسانی افتاد که هم‌گرایش‌های مشخص‌تر هم مارکسیستی داشتند، همچنین پایبندی اعضای اولیه را نداشتند. در سال ۱۳۵۴، با قرارگرفتن تقی شهرام و بهرام آرام در کادر مرکزی سازمان مجاهدین و با توجه به زمینه‌ی فکری آنها، مارکسیسم به‌عنوان ایدئولوژی و روش مبارزه پذیرفته شد و دین اسلام فاقد‌انگیزه‌ی لازم برای نبرد مسلحانه تشخیص داده شد. این تحقیق با تکیه بر اسناد، خاطرات و روایت اعضای سابق سازمان مجاهدین، چگونگی تبدیل و استحاله‌ی فوق‌را با روش تاریخ شفاهی مورد پژوهش قرار داده است.

کتاب پیش رو، ویرایش دوم کتاب بررسی تغییر ایدئولوژی سازمان مجاهدین خلق ایران در سال ۱۳۵۴ ه.ش است. این کتاب در سال ۱۳۸۴ با تیراژ سه هزار نسخه منتشر شد و اکنون با اضافه‌نمودن متن کامل «بیانیه‌ی تغییر ایدئولوژی»، «جزوه سبز» و «نامه‌ی مجتبی طالقانی به پدرش» بازنشر می‌شود. این سه جزوه که سال‌ها پیش، توسط آقای رسول جعفریان تصحیح و آماده‌سازی شده است، برای اولین بار پس از پیروزی انقلاب اسلامی منتشر می‌شود. مرکز اسناد انقلاب اسلامی ضمن تشکر از محقق این اثر، از آقایان احمدرضا کریمی و محمد

رحمانی، پژوهشگران مرکز، سرکار خانم شگفت، ویراستار و همکاران پرتلاش در مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی صمیمانه سپاسگزاری می‌کند.

معاونت اسناد و کتابخانه

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

www.ketab.ir